

สรุปงาน

โครงการสืบสานลายไต

บ้านเปียงหลวง - อำเภอ เวียงแหง - จังหวัด เชียงใหม่

ผู้ประสานโครงการ

นายสง่า คำ จางยอด

สนับสนุน โดย (ว.อ.ส.) วิทยาลัยการจัดการทางสังคม

(ส.ร.ส.) เสริมสร้างเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข

โรงเรียนสืบสานภูมิปัญญาล้านนา

ชุมชนบ้านเปียงหลวง และ โรงเรียนวิทยาคมบ้านเปียงหลวง

สรุปงาน

โครงการสืบสานลายไต

บ้านเปียงหลวง - อำเภอ เวียงแหง - จังหวัด เชียงใหม่

ผู้ประสานโครงการ

นายสง่า คำ งามยอด

สนับสนุนโดย (ว.จ.ส.)วิทยาลัยการจัดการทางสังคม

(ส.ร.ส.) เสริมสร้างเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข

โรงเรียนสืบสานภูมิปัญญาล้านนา

ชุมชนบ้านเปียงหลวง และ โรงเรียนวิทยาคมบ้านเปียงหลวง

2. พื้นที่ทำงาน

ชุมชนล้านนามีวิถีชีวิตที่สัมพันธ์ อยู่กับความอุดมสมบูรณ์ ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเกื้อกูลกัน และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันยาวนานร่วมทั้งได้ร่วม กันสร้างสรรค์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งมนเรื่องอาหาร ขารักษาโรค งานหัตถกรรม การเกษตรพื้นบ้าน การจัดการทรัพยากรที่สอดคล้องวิถีชีวิตวัฒนธรรมประเพณีและให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสังคมอย่างค่อเนื่องของชุมชนบ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง ก็เช่นเดียวกัน เป็นชุมชนที่มีชาวไทยใหญ่อาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ชุมชนแห่งนี้ก็เป็นแห่งหนึ่งที่รวมศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาของชาวไทยใหญ่หลายด้านด้วยกันไม่ว่าจะเป็นภาษา การแสดงเช่น การฟ้อนพื้นบ้านต่าง ๆ รวมถึงชีวิตในชุมชน ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ถือเป็นเอกลักษณ์ของชาวไทยใหญ่ และอยู่คู่กับชุมชนมาเป็นเวลานาน ปัจจุบันในชุมชนทั้งเด็กและผู้ใหญ่ยังคงใช้ภาษาไทยใหญ่ในการติดต่อสื่อสาร แต่วัฒนธรรมและภูมิปัญญาบางอย่างนั้น ไม่ได้สืบทอด ทั้งที่มีบุคคลที่มีความรู้และความสามารถ เป็นแหล่งภูมิปัญญาอยู่ในชุมชน ทำให้ศิลปวัฒนธรรมเหล่านี้ถูกละเลยไป ชาวชนคนรุ่นหลังส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ความเข้าใจในศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาเท่าที่ควร สภาพดังกล่าวนี้อาจทำให้เอกลักษณ์ของชาวไทยใหญ่หายไปจากชุมชนในที่สุด

โครงการ สืบสานลายไต ได้ตระหนักถึงความสำคัญและเล็งเห็นปัญหาดังกล่าวจึงร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานภาครัฐและเอกชนหลายฝ่ายที่สนับสนุนให้เกิดการสืบทอดและพัฒนาองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ให้ดำรงสืบต่อไปโดยการรวบรวมองค์ความรู้ ผู้รู้และการจัดหลักสูตร (คู่มือ) ในการศึกษาภูมิปัญญาแขนงต่าง ๆ เพื่อการเรียนรู้และวางแผนทางในการศึกษาให้สอดคล้องกับสังคมและวัฒนธรรมชุมชนล้านนา

3. วัตถุประสงค์

1. เพื่อรวบรวมผู้รู้ พ่อครู แม่ครู ช่างพื้นบ้านในแขนงต่าง ที่มีอยู่ในชุมชนไทใหญ่
2. สืบค้นประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ภาษาเขียน/อ่าน
3. พัฒนาศักยภาพในการสืบทอดความรู้ภูมิปัญญาของพ่อครู แม่ครู ผ่านกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนในพื้นที่
4. สื่อสารเผยแพร่ความรู้ แลกเปลี่ยนข้อมูลเพื่อเป็นการเรียนรู้วิถีชีวิตของชาวไทยใหญ่ให้กับสังคม และชุมชนอื่น ๆ
5. ประสานเครือข่ายทั้งภาครัฐ/เอกชนในการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ

4.การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

- 1.จัดการเรียนการสอนที่โรงเรียนบ้านเปียงหลวง
- 2.ประสานพ่อครู แม่ครู ไปสอนตามสถานศึกษา / ชุมชน / วัด
- 3.กิจกรรมการสอนเฉพาะกลุ่มให้กับสถานศึกษา ชุมชน/หน่วยงานที่สนใจ
- 4.การจัดอบรมรวมอาสาสมัคร สืบสานลายไต

5.หลักสูตรที่เปิดสอน

- 1.การฟ้อนนกกิ่งกะหล่ำ
- 2.การตัดกระดาษ (ทำโคมไฟ)
- 3.งานใบดอง
- 4.การทำปี่กนก/โตะ อุปกรณ์การฟ้อน

6.กลุ่มเป้าหมาย

- 1.เยาวชน/นักเรียน/นักศึกษา
- 2.ผู้ที่สนใจ/ชุมชนในพื้นที่และ นอกสถานที่
- 3.ครูภูมิปัญญา

7.ผลที่คาดว่าจะได้

- 1.เยาวชนในพื้นที่มีความรู้และทักษะทางด้านวัฒนธรรมไทใหญ่
- 2.เกิดเครือข่าย(สืบสานลายไต)
- 3.สื่อในการจัดองค์ความรู้ เช่น เอกสาร คู่มือ

7.แผนงาน กิจกรรม

1. สืบค้นวัดศาสนา วิถีชีวิต องค์ความรู้ภูมิปัญญาที่จะสืบสานของชาวไทใหญ่ โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนด้านศิลปะการแสดงกับวิถีชีวิต ประเพณีแบบดั้งเดิมที่ชุมชนบ้านเปียงหลวงได้รักษาและสืบทอดกันมา
2. พัฒนาศักยภาพในการสืบทอดความรู้ภูมิปัญญาของพ่อครู แม่ครูผ่านกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนในพื้นที่
3. แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประเด็นที่จะสืบสานลายไตแต่ละพื้นที่ เช่น อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน
4. สื่อสาร เผยแพร่ความรู้ แปลงข้อมูล เพื่อสร้างความเข้าใจให้กับสังคม (เอกสาร หนังสือ และเวทีทางวัฒนธรรม

6. ผลการดำเนินงานโครงการ ฯ

1) รูปแบบและวิธีการทำงาน ในการดำเนินงานโครงการฯ ประกอบด้วย การเก็บข้อมูล การเรียนรู้ และการถ่ายทอดดังนี้

(1)การเก็บข้อมูล ฯ โดยสืบค้นข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชาวไทใหญ่ ได้แก่

ก. ประวัติศาสตร์ไต (อ้างอิง)

ข. ประวัติบ้านเปียงหลวง

ค. วิถีชีวิต

ง. วัฒนธรรม

จ. ศิลปะพื้นบ้าน

ฉ. ของเล่น

ช. อาหารการกิน

ซ. ความเชื่อ

8.แผนงาน/กิจกรรม

1.สืบค้นประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต องค์ความรู้ภูมิปัญญาที่จะสืบสานของชาวไทใหญ่โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนด้านศิลปการแสดงกับวิถีชีวิตประเพณีแบบดั้งเดิมที่ชุมชนบ้านเปียงหลวงได้รักษาและสืบทอดกันมา

2.พัฒนาศักยภาพในการสืบทอดความรู้ภูมิปัญญาของพ่อครู แม่ครูผ่านกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนในพื้นที่

3.แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประเด็นที่จะสืบสานลายไตแต่ละพื้นที่ เช่น อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน

4.สื่อสาร เผยแพร่ความรู้ แปลงข้อมูล เพื่อสร้างความเข้าใจให้กับสังคม (เอกสาร หนังสือ และเวทีทางวัฒนธรรม)

9.ผลการดำเนินงานโครงการ ฯ

1.รูปแบบและวิธีการทำงาน ในการดำเนินงานโครงการฯ ประกอบด้วย การเก็บข้อมูล การเรียนรู้และการถ่ายทอดดังนี้

1.1การเก็บข้อมูล โดยสืบค้นข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชาวไทใหญ่ ได้แก่

ก. ประวัติศาสตร์ไต (อ้างอิง)

ข. ประวัตินบ้านเปียงหลวง

ค. วิถีชีวิต

ง. วัฒนธรรม

จ. ศิลปะพื้นบ้าน

ฉ. ของเล่น

ช. อาหารการกิน

ซ. ความเชื่อ

ความรู้ภูมิปัญญา ตัวอย่างความรู้/ภูมิปัญญาที่ได้จากการเก็บข้อมูล ได้แก่

- การฟ้อนโตะ ฟ้อนนก
- การละเล่นโละ (เล่นตามงานประเพณี) ได้แก่ ลูกข่าง หมากน้ม(มะบ้า)

หมากแก้ คำเจ และค้อม่วน/ค้อหมี

- งานใบตอง
- การตัดกระดาษ
- คนตรีพื้นเมือง เช่น คอธอหมากอื้น (มะพร้าว) ดึงสามสาย ปี่ฮอม กลอง

กันยาว คนตรีไม้ไผ่

- การผลิตอุปกรณ์การฟ้อนรำ เช่น ค้อนกะโตะ

การเรียนรู้ ในการดำเนินงานโครงการฯ มีการเข้าหาพ่อครู แม่ครู โดยสอบถามชาวบ้านในชุมชนว่ามีใครมีความสามารถด้านไหนบ้างเพื่อที่จะเป็นที่ศึกษาเรียนรู้จากท่านเหล่านั้น และเชิญท่านมาเป็นวิทยากรเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ใดๆก็ตามปัญหาอุปสรรคที่พบชาวไทใหญ่ไม่ค่อยเปิดเผยว่าตนเองมีความสามารถอะไรอยู่บ้างเพราะถือว่าความสามารถที่คนมีอยู่นั้นเป็นสิ่งที่ไม่เข้ากับยุคสมัย

การถ่ายทอด มีการเผยแพร่ ถ่ายทอดความรู้โดยใช้วิธีการดังนี้

ก. การสอนในโรงเรียน

ข. การสอนในชุมชน

ค. การเชิญพ่อครู แม่ครูมาเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ (เป็นการเสริมสร้างความสามารถในการสืบทอดความรู้/ภูมิปัญญาของพ่อครู แม่ครูด้วย)

ผลการดำเนินงานในระยะ 6 เดือน การดำเนินงานโครงการ ฯ ในระยะ 6 เดือนที่ผ่านมา (1 ก.พ. – 30 มิ.ย. 2547) สามารถแบ่งกลุ่มที่เข้าโครงการได้ 3 กลุ่มหลัก ๆ คือ ชุมชน โรงเรียน และวัด ดังนี้

(1) ชุมชน ได้แก่ ครูภูมิปัญญา กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มหนุ่มสาว

ในด้านของชุมชนนั้น มีหมู่บ้านเปียงหลวงเป็นพื้นที่หลัก และยังมีหมู่บ้านใกล้เคียงอีกประมาณ 4-5 หมู่บ้านเข้าร่วมโครงการด้วย

กิจกรรมที่ได้ดำเนินการคือ การเชิญพ่อครู แม่ครูมาช่วยถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญา เช่น การตัดกระดาษ การทำกระทง ดนตรีพื้นบ้าน ฯลฯ

พ่อครู แม่ครูที่เข้ามาช่วยถ่ายทอดความรู้มีประมาณ 6-7 ท่าน ซึ่งแต่ละท่านจะมีการแลกเปลี่ยนและหารือเรื่องการสอนร่วมกันเป็นประจำ และยังมีผู้ช่วยประสานงานในหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านอย่างน้อย 2 คน ซึ่งช่วยในการรวบรวมข้อมูลและเขียนเป็นคู่มือในการสอนต่อไป

(2) โรงเรียน ได้แก่ ครู นักเรียน

ในส่วน of โรงเรียนนั้นเปิดโอกาสให้มีการนำความรู้ภูมิปัญญาไปถ่ายทอดแก่เด็กนักเรียนได้ ซึ่งทางผู้ปกครองก็เห็นด้วยว่าการนำเข้ามาสอนในโรงเรียนนั้นเป็นสิ่งที่ดี

ทั้งนี้ มีพ่อครูแม่ครูและครูในโรงเรียนอีก 6 ท่านได้เข้ามาช่วยดูแล และเขียนข้อมูลในการสอน ซึ่งงานในส่วนนี้ดำเนินการไปได้ประมาณร้อยละ 40

วันและเวลาในการสอน คือ ทุกวันอังคาร เวลา 14.00 – 17.00 น. โดยจำนวนนักเรียนที่ได้สอนมีไม่ต่ำกว่า 100 คน ซึ่งถือว่าได้รับผลตอบรับเป็นที่น่าพอใจ

(3) วัด ในการดำเนินงานโครงการ ฯ ได้อาศัยวัดเป็นสถานที่ทำการ โดยมีท่านเจ้าอาวาสเป็นที่ปรึกษา ช่วยแนะนำ และช่วยประสานงาน เนื่องจากชุมชนหรือสังคมของชาวไทยใหญ่จะอาศัยทางวัดเป็นสถานที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ตอนปิดภาคเรียนก็จัดให้เด็กได้มาเรียนภาษาไตที่วัด

แผนงานในระยะ 3 เดือนต่อไป

ในการดำเนินงานโครงการฯ ในระยะ 3 เดือนต่อไป (1 ก.ค. – 30 ก.ย. 2547) มีแผนงานที่จะดำเนินการดังนี้

1. มีการสอนที่โรงเรียนจนกระทั่งปิดภาคเรียน และสอนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นทำปีกนก/ตัวโต (อุปกรณ์การฟ้อน)

2. มีการปรึกษารื้อกับพื้นที่อื่น เพื่อจะขยายการดำเนินงานโครงการฯ ไปที่บ้านเมืองไออน อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน และที่บ้านเวียงหาว อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

3. ในช่วงออกพรรษา จะทำการเก็บข้อมูลเทศกาลออกพรรษาในแต่ละพื้นที่ที่เราวันออกพรรษาจะมีงานเทศกาลที่พี่น้องชาวไทยใหญ่อือเป็นเทศกาลที่ยิ่งใหญ่ มีการละเล่นและการแสดงศิลปวัฒนธรรมที่หลากหลาย

4. มีการตั้งกลุ่มคนตรีพื้นบ้าน (ปี่ซอหรือปี่น้ำเต้า) ของบ้านหนองอกคำซึ่งปี่ซอเป็นดนตรีชนิดหนึ่งที่ไม่ค่อยได้พบเห็นในสังคมของชาวไทยใหญ่มานานกว่า 30 ปี และมีพ่อครู แม่ครูผู้รู้หลงเหลืออยู่ไม่มากนัก จึงมีการฟื้นฟูเพื่อมิให้สูญหายไป

5. มีการพัฒนาเกี่ยวกับดนตรีประกอบลิเกไทใหญ่ (จ๊าคไต) ซึ่งลิเกไทใหญ่นี้เกิดขึ้นมานานกว่า 60 ปี ปัจจุบันในประเทศไทยมีการแสดงดนตรีประกอบลิเกไทใหญ่ที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน และที่บ้านเปียงหลวง จังหวัดเชียงใหม่

เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ “นวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข” ครั้งที่ 5 (2548)

แผนงานในระยะ 6 เดือน

- การดำเนินงานโครงการฯ ในระยะ 6 เดือนหลังจากที่ผ่านมา (ค.ศ. 2547 – ม.ค. 2548) นักเรียนสามารถนำเอาสิ่งที่ได้เรียนรู้ ออกงานทางด้านดารแสดง และจัดนิทรรศการต่าง ๆ เช่น งานออกพรรษา งานปีใหม่ไทใหญ่ งานกีฬาประจำปีของอำเภอเวียงแหง งานจบหลักสูตรการศึกษาของโรงเรียนประจำปี 2548 เป็นต้น

- ผู้ประสานโครงการได้นำนักเรียนที่อยู่ในโครงการออกดูงาน และแลกเปลี่ยนในกลุ่มอื่นๆ

- ผู้ประสานโครงการกำลังรวบรวมข้อมูล ที่จะจัดทำเป็นรูปเล่มเพื่อเป็นหนังสือคู่มือ และเป็นหนังสือสำหรับผู้สนใจ

2) ผลจากการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในพื้นที่

ผลจากการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ทำให้เด็ก ๆ และเยาวชน รู้จักประวัติศาสตร์ของตนเองมากขึ้น มีวิชาความรู้และกล้าแสดงออก และมีความภาคภูมิใจในตนเอง พ่อครูแม่ครู ได้พัฒนาวิธีการสอนของตนเอง และผู้จัดการกระบวนการ (ครูสร้างคำ จางยอด) ได้รับความรู้ใหม่ ๆ เพิ่มเติม และได้วิธีการถ่ายทอดความรู้ที่ง่ายมากขึ้น

ในปัจจุบันเกิดความเปลี่ยนแปลงในชุมชนที่น่าสนใจ 2 ประการคือ

- (1) เกิดกลุ่มเด็กเยาวชนที่ตั้งกลุ่มขึ้นมาเพื่อประสานกับพ่อครู แม่ครู เพื่อให้มีการเรียนรู้ ถ่ายทอดอย่างต่อเนื่อง
- (2) เกิดการเรียนรู้ในรูปแบบใหม่ กล่าวคือ ในช่วงแรกพ่อครู แม่ครู เป็นฝ่ายเริ่มต้นเข้าไปในโรงเรียน แต่ปัจจุบันเด็ก ๆ และเยาวชนเป็นฝ่ายเข้าหาพ่อครู แม่ครูถึงที่บ้าน กลายเป็นเด็กและโรงเรียนเข้าหาชุมชน

กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่จากเดิมใช้เวลาไม่กี่ชั่วโมงในโรงเรียน กลายเป็นการใช้เวลาโดยไม่จำกัดที่บ้านของพ่อครู แม่ครู “สิ่งสำคัญ คือ กระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนได้กระตุ้นให้เด็กเกิดความอยากรู้ในเรื่องอื่น ๆ และเมื่อมีคำถามก็ต้องมีการหาคำตอบตามมา” ทำให้ปัจจุบัน การเรียนรู้ได้ขยายไปสู่เรื่องอื่น ๆ ที่ครอบคลุมวิถีชีวิตโดยรวมของชาวไทยใหญ่

บทส่งท้าย

ครูสร้างคำ จางยอด จากผู้แสดงร้าน “เฮือนข้าเจ้า” ในตัวเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ชั่วโมงละ 100 บาท ได้พลิกผันชีวิตเพื่อการสอนศิลปะการแสดงของชาวไทยใหญ่ (ชนชาติไต) ในสถานการศึกษาทั้งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ วิทยาลัยนาฏศิลป์ จังหวัดเชียงใหม่ สถาบันราชภัฏ จังหวัดเชียงใหม่ ล่าสุดคือที่โรงเรียนมัธยมบ้านเปียงหลวง ตำบลเวียงแหง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่

บนพื้นที่เขตสี่หมูปูของชายแดนไทย-พม่า ณ บ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ ในนามของ “ครูสร้างคำ” การเรียนรู้ผ่านศิลปวัฒนธรรมชุมชนทำให้เข้าใจแหล่งที่มาของงานศิลปะไทยใหญ่ เช่น การฟ้อนนก ฟ้อนโต จัดให้มีกระบวนการสอนที่ง่ายต่อการเรียนรู้สำหรับเยาวชนคนรุ่นใหม่ในสังคม ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ ศิลปะที่สื่อให้เกิดความสุขทั้งผู้แสดงและผู้ดูการแสดง เกิดความประทับใจ มักจะมีคำถามว่า “ศิลปะที่แสดงมาจากไหน” เปิดโอกาสให้ผู้แสดงเล่าถึงประวัติความเป็นมา เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างวิถีชีวิตของคนชนชาติไตกับสังคมให้รับรู้ถึงเรื่องราวต่าง ๆ

การสร้างการเรียนรู้ เริ่มจาก การอยู่อย่างไร กินอย่างไร เช่น การสร้างบ้านของชาวไทยใหญ่ต้องมีต้นไม้ 9 ชนิดก่อนการปลูกบ้าน การเล่าถึงประวัติศาสตร์ พ่อครู แม่ครู การเรียนรู้ชุมชนผ่านวงน้ำชา จากวงน้ำชา 1 วง เป็นวงที่ 2, 3 ต่อ ๆ กันไป การพบปะพูดคุยในเวทีประชุมหมู่บ้านที่จะทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมการแสดง และชุมชนเห็นว่าผู้ที่มีความมีโอกาสได้เรียนรู้สำคัญที่สุด คือ นักเรียนในโรงเรียน การให้นักเรียนเรียนนอกเวลา กับพ่อครู แม่ครูที่บ้าน

นอกจากนี้ ยังมีลูกศิษย์ของครูสร้างคำเมื่อครั้งแสดงอยู่ที่ร้านเฮือนข้าเจ้า เป็นเรื่องราวสำคัญในการขอความร่วมมือกับโรงเรียน การทำหลักสูตรที่ให้พ่อครูแม่ครูให้ความรู้เรื่อง การฟ้อนนก การตัดกระดาษ การทำกระทงใบตอง ของเล่นพื้นบ้าน เป็นกระบวนการสอนในโรงเรียน

ครูสร้างจะค่าเน้น การเรียนรู้ จากการกำหนดวิธีการเรียนรู้จากผู้เรียน คือ ความรู้เหมือนเดิมแต่วิธีการสอนจะแตกต่างกันไป วิธีการสอนจะได้มาจากผู้เรียนและปรับให้เหมาะสมกับผู้เรียน ทำให้เด็กนักเรียนเกิดความเข้าใจได้ง่าย

จากกระบวนการดังกล่าวมีผลต่อการพัฒนาศักยภาพ พ่อครู แม่ครู ให้สามารถสอนได้โดยไม่กังวลในวิธีการสอน เพราะผู้เรียนเป็นผู้ออกแบบให้ และที่สำคัญเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการเรียนรู้นั้น ครูสร้างคำได้พัฒนาคู่มือการสอนที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตัวเองใน 4 เรื่อง คือ ประวัติของบ้านเปียงหลวงทั้งภาษาไทยและภาษาไต การทำใบตอง ตัดกระดาษ ทำของเล่น และการฟ้อนนก ฟ้อนไต ซึ่งโรงเรียนสามารถนำไปประกอบหลักสูตรการเรียนรู้ได้

การเชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ของบ้านเปียงหลวงยังเชื่อมสัมพันธ์กับบ้านขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในอนาคตอีกด้วย ดังที่ ครูสร้างคำได้กล่าวไว้ว่า

“เป้าหมายสูงสุดในปัจจุบัน คือ อยากให้คนมองการฟ้อนนกเป็นมากกว่าการแสดง มองอย่างลึกซึ้ง เข้าใจคุณค่าวัฒนธรรมของชาวไทยใหญ่ ศิลปะทำให้คนมีความสุขได้อย่างเท่าเทียมกันทั้งหมดไม่มีการแบ่งแยกชนชั้นและชาติพันธุ์ ศิลปะการแสดงแต่ละอย่างมีที่มา จึงอยากให้ทุกคนรู้ว่าอะไรเป็นของใคร แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่ปิดกั้นการเรียนรู้ของกลุ่มคนอื่น ๆ เช่น การฟ้อนนกเป็นของไทยใหญ่แต่ถ้าคนชาติอื่นจะเรียนรู้ก็ไม่ปิดกั้น”

“การฟ้อนนกมาจากไทยใหญ่ ถ้าศิลปะการฟ้อนนกขยายออกสู่สังคมมากขึ้นเท่าไร ความเป็นไทยใหญ่ก็จะเด่นชัดในสังคมมากขึ้นเท่านั้น”

สรุปและเรียบเรียงโดย
ฝ่ายวิชาการ โครงการ สรส.

บรรณานุกรม : โครงการสืบสานลายไต : ชุมชนบ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่.

โครงการสืบสานลายโตชุมชนบ้านเปียงหลวง : อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่

คนเชื้อสายโตที่เปียงหลวงที่ได้เข้ามาเป็นพ่อครูแม่ครูต่างมีความสามารถมีความรู้ภูมิปัญญาในด้านที่แตกต่างกันไป บทบาทหน้าที่ของพ่อครูแม่ครูคือทำให้เกิดการเรียนรู้

ปัญหาข้อจำกัดของพ่อครูแม่ครูบ้านเปียงหลวงคือการไม่มีบัตรประชาชน มีเพียงแต่บัตรคนพื้นที่สูงที่ต้องขออนุญาตเมื่อมีการเดินทาง แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นปัญหาดังกล่าวไม่ใช่ปัญหาใหญ่สำหรับโครงการสืบสานลายโต หากแต่คนเปียงหลวงจะให้ความสำคัญกับเรื่องวิถีชีวิตเรื่องวัฒนธรรมมากกว่า สำหรับทัศนคติของคนเปียงหลวงคือรักในความเป็นตัวตนของตัวเอง มีความเป็นชาตินิยม เช่น สิ่งของเครื่องใช้ เสื้อผ้าที่มีลวดลายโต การรักษานิทานของชนชาติโต ด้านทักษะ พ่อครูแม่ครูขาดทักษะการสอน หรือการจัดการความรู้ที่เป็นระบบเพื่อสื่อสาร กับความรู้ที่มีอยู่แล้วแต่ยังต้องการปรับปรุงและต้องการหนุนเสริมในเรื่องการเขียนข้อมูลซึ่งปัจจุบันเด็กนักเรียนเป็นคนสะท้อนผลการสอนให้อาจารย์ส่งคำสามารถเขียนข้อมูลให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น

แผนงานในอนาคต

กำลังหาหรือกันว่าจะไปทุกหมู่บ้านหรือจะมารวมกันทำกิจกรรมทีเดียว ทางชุมชนขอให้มีการสอนการฟ้อนเจิงและนำทำนองเพลงกล่อมมอเจิงเป็นดนตรีประกอบการรำ ส่วนการที่จะเป็นวิทยากร ผู้ประสานโครงการเป็นผู้รับผิดชอบสอนเอง ส่วนการสืบการเรียนรู้วิถีชีวิตของชาวบ้านจะประสานกับหมู่บ้านใกล้เคียงมารวมกันได้เขียนข้อมูลปฏิทินกิจกรรมแต่ละเดือน ดังนี้

1. (เดือนสิงหาคม) ทางโรงเรียนจะสอนไปสุดเทอม และสอนนักเรียนมัธยมต้นทำป๊อญก / ตัวโต (อุปกรณ์การฟ้อนรำ)

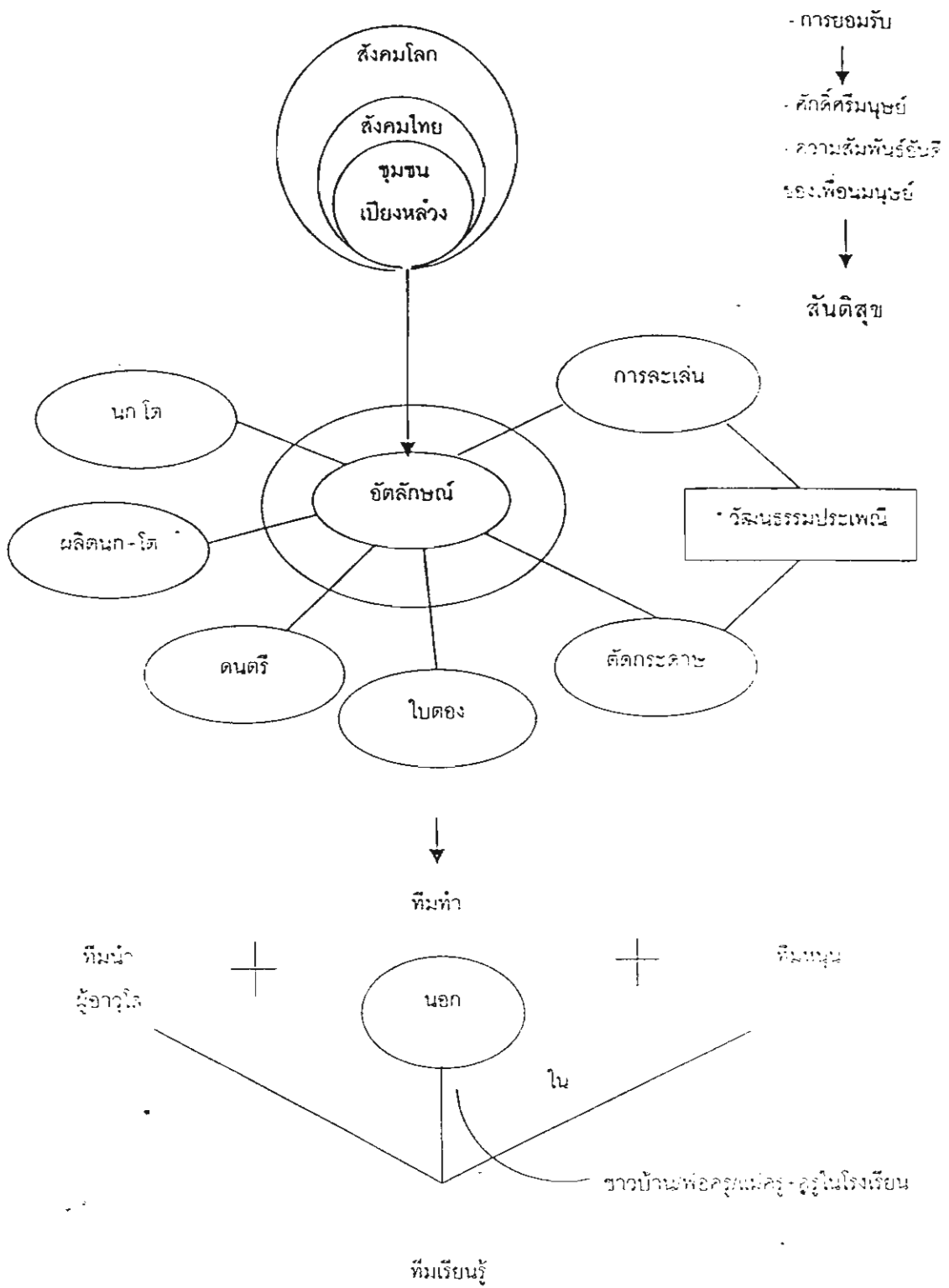
2. (กันยายน) ทางโครงการได้หารือกับพื้นที่อื่นนอกจากที่เปียงหลวงแล้วจะขยายไปยัง 2 หมู่บ้านที่ได้ประสานไว้ คือบ้านเมืองบอน อ.ขุนยวม จ.แม่ฮ่องสอน และที่บ้านเวียงหาวย อ.ฝาง จ.เชียงใหม่ เพราะว่าช่วงออกพรรษาเป็นงานที่พี่น้องโตถือเป็นเทศกาลยิ่งใหญ่ มีการฟ้อนนก/โตและศิลปะหลากหลาย

1. (ตุลาคม) เป็นช่วงออกพรรษา ทางโครงการจะเก็บข้อมูลเทศกาลออกพรรษาแต่ละพื้นที่

4. ตั้งกลุ่มดนตรีพื้นบ้าน (ปี่ฮ่อม หรือปี่น้ำเต้า) ของบ้านหนองกอกคำ ปี่ฮ่อมเป็นดนตรีชนิดหนึ่งที่สูญหายไปจากสังคมพื้นเมืองมานานมากกว่า 30 ปี และมีพ่อครูหลงเหลืออยู่ไม่มากจึงอยากจะทำฟื้นคืน (ทางโครงการได้เริ่มทำ และเก็บข้อมูลแล้วบางส่วนแล้ว)

5. ลีเกโทใหญ่เกิดขึ้นเมื่อ 60 กว่าปีที่ผ่านมา และจนถึงปัจจุบันในประเทศไทยมิให้เห็นได้ที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน และเชียงใหม่บ้านเปียงหลวง จึงจะให้มีการพัฒนาเกี่ยวกับดนตรีประกอบลีเกโทใหญ่ (จาดโต)

แผนภาพโครงการสืบสานลายโตชุมชนบ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่

สรุปโครงการโดยอาจารย์สมพงษ์ บุญเลิศ

เปียงหลวงคือชุมชนหนึ่งในสังคมไทย สังคมไทยก็เป็นชุมชนหนึ่งในสังคมโลก ความในใจลึก ๆ ของพี่น้องไทยใหญ่ที่เปียงหลวงคือมีประวัติศาสตร์ในการไม่ได้รับการยอมรับทั้งในพม่า เนื่องจากถูกถือว่าเป็นคนกลุ่มน้อยที่ถูกผลักไปผลักดันมา สิ่งนี้จึงตกตะกอนอยู่ในจิตสำนึกของคนไทยใหญ่ แล้วเมื่อมาอยู่ในสังคมไทยคนไทยใหญ่จึงต้องการการยอมรับในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์และต้องการความสัมพันธ์อันดีของเพื่อนมนุษย์ที่อยู่ร่วมกัน และท้ายที่สุดก็ต้องการสันติสุข การที่จะทำให้คนอื่นรู้ว่าพี่น้องไทยใหญ่ที่เปียงหลวงเป็นอย่างไร จึงต้องมีการสื่อถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีที่เป็นรูปธรรมมากที่สุด เช่น นก โต การละเล่น การตัดกระดาษ ใบตอง ดนตรี ที่คนเปียงหลวงต้องทำเป็นด้วยไม่ใช่แค่นำเข้าวัฒนธรรมมาแสดง สำหรับโครงร่างการแสดงวิถีชีวิตวัฒนธรรมมันได้ค่อย ๆ เลื่อนหายไปจากการถูกกลืนจากสังคมใหญ่ เมื่อครูสร้างคำซึ่งไม่ได้เป็นคนเปียงหลวงโดยตรงแต่มีความสัมพันธ์กับผู้ที่มีองค์ความรู้เหล่านี้ จึงได้ยกย่องให้คนเหล่านี้เป็นพ่อครูแม่ครู กับมีครูในโรงเรียนที่มีใจแล้วเข้ามาเรียนรู้ที่ผ่านกระบวนการต่าง ๆ จนสามารถเป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับเยาวชนซึ่งห่างจากเรื่องเหล่านี้ได้ และหากทำสิ่งเหล่านี้เข้มข้นได้ ความสำนึกในความเป็นไทยใหญ่ก็จะทำให้เยาวชนรักถิ่นเกิดเมืองนอนของตัวเองและอยู่ในชุมชนอย่างเป็นสุข

ความสัมพันธ์ที่น่าสนใจ คือมีทีมอาวูโลซึ่งเป็นทีมนำที่มีใจมาก เป็นผู้คอยชี้แนะให้ได้ ส่วนทีมหนุนคือผู้อำนวยการโรงเรียนที่จะช่วยผลักดันผ่านหลักสูตร สำหรับนักเรียน และยับยั้งต่อไปยังคนที่ไม่ได้อยู่ในโรงเรียนด้วย

ข้อเสนอต่อโครงการ

1. อาจารย์ช่างคำไม่คัดค้านกับการที่เยาวชนเปียงหลวงลงมาที่ตัวเมืองเชียงใหม่ เพื่อจะได้มาเรียนรู้โลกภายนอกที่กว้างกว่าและเท่าทัน แต่สิ่งที่อาจารย์ช่างคำให้ความสำคัญคือการสอนที่ไม่ว่าจะสอนอะไรก็ตาม จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจในความรู้ความสามารถที่มีจึงจะสามารถใช้ความรู้ความสามารถได้จริงและนำไปถ่ายทอดได้ สำหรับกระแสคนกระแสการพัฒนาที่รวดเร็วจะไปหยุดยังเป็นสิ่งที่ยาก หากจะทำให้หยุดได้ก็จำต้องไหลไปตามกระแสบ้างแล้วหาที่ยืนที่เหมาะสมสอดคล้องกับตัวเอง
2. การถอดรหัสของความรู้ ความสัมพันธ์เรื่องต่าง ๆ ในชุมชนเปียงหลวงให้สอดคล้อง รวดเร็วเหมาะสมกับคนรุ่นใหม่เป็นสิ่งที่สำคัญมาก เปรียบเทียบการภาษาของธรรมชาติซึ่งมีหลักที่ดีมาก แต่ภาษาไม่สอดคล้องกับการรับรู้ของคนรุ่นใหม่จึงต้องมีการปรับให้รับได้
3. ประวัติศาสตร์ถูกตัดตอนออกไปเนื่องจากวัฒนธรรมกระแสหลัก ช่วงการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นยุคมณฑลเทศาภิบาล มีความสำคัญที่ทำให้คนในชุมชนต้องทั้งวัฒนธรรมของตัวเอง เช่น พระต้องเทศน์ภาษาไทย คนที่จะรับราชการต้องรู้ภาษาไทย เป็นต้น เพราะฉะนั้นทีมเปียงหลวงจึงต้องวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ใหญ่เพื่อช่วยในการฟื้นลำนึกความเป็นไทยใหญ่อีกช่องทางหนึ่ง ไม่เพียงการสอนและศึกษาประวัติศาสตร์ชนชาติใดอาจไม่พอ อย่างไรก็ตามต้องคำนึงถึงความหวงแหนในแง่พื้นที่ของเปียงหลวงด้วย

4.ผลการประเมินพื้นที่รูปธรรมบ้านเปียงหลวง

จุดประสงค์	ตัวชี้วัด	ผลการประเมิน
1. สร้างคน ทีมผู้จัดการความรู้ จำนวน 10 คน	1.1 สามารถถ่ายทอดความรู้ 6 เรื่องได้ * นก / โต * การละเล่นพื้นบ้าน * ตักกระดาน * งานใบตอง * งานสาน * คนตรีพื้นบ้าน 1.2 มีความชำนาญในการถ่ายทอดความรู้ หรือทั้งสาธิตได้อย่างคล่องแคล่ว 1.3 ทิมนำ ทิมทำ ทิมหนุน รวมทั้ง ทิมเรียนรู้มีความร่วมมือและรับผิดชอบต่องาน	1.1 สามารถถ่ายทอดความรู้ 6 เรื่องได้ * นก / โต * การละเล่นพื้นบ้าน * ตักกระดาน * งานใบตอง * งานสาน * คนตรีพื้นบ้าน 1.2 ทิมทำแต่ละคนมีความรู้ ความสามารถเฉพาะบุคคลจึงสามารถถ่ายทอดและสาธิตขั้นตอนการทำงานแต่ละชิ้นได้อย่างคล่องแคล่ว 1.3 ทั้งเจ้าอาวาส คณะครู ผู้นำชุมชน ผู้รู้ในชุมชน กลุ่มแม่บ้าน นักเรียน และเยาวชน ต่างมีความภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ของคนไต จึงให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ เป็นอย่างดียิ่ง เห็นได้จากการจัดงาน “ปอยไหว้เจ้าครูหมอและปีใหม่ไต”
2. สร้างความรู้	2.1 มีชุดความรู้ 2.2 มีสื่อการสอน 2.3 มีแผนการจัดการเรียนรู้	ขณะนี้อยู่ในระหว่างรวบรวมและประมวลองค์ความรู้เพื่อนำมาทำเป็น * ชุดความรู้ * VCD * แผนการจัดการเรียนรู้

จุดประสงค์	ตัวชี้วัด	ผลการประเมิน
3. ผลการเปลี่ยนแปลงจากการเรียนรู้	ผู้เรียน มีความรู้ ทักษะ และมีความภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรม ประเพณีใด (6 เรื่อง)	* นักเรียนจำนวน 12 คน สามารถทำตัวนบกและออกแสดงตามงานต่าง ๆ ได้ * เยาวชนจำนวน 3 คน สามารถทำตัวนบกและออกแสดงตามงานต่าง ๆ ได้ * นักเรียนจำนวน 15 คน สามารถตัดกระดาษ และทำงานใบคองเพื่อใช้ในประเพณีต่าง ๆ ได้ * นักเรียนประมาณ 10 คน ถักสายดาบได้ * นักเรียนประมาณ 10 คน สามารถเล่นของเล่นได้
4. การขยายเครือข่ายการเรียนรู้	มีกลุ่มสนใจเข้าร่วมเครือข่ายเพิ่มขึ้น	* มีชุมชนจำนวน 3 หมู่บ้าน เข้าร่วมเครือข่าย คือ - บ้านหลักแจ้ง - บ้านหนองกอกคำ - บ้านใหม่เมืองจ๊อด * มีชุมชนพุทธศาสนาวัดอาทิตยวัดป่าเส้า อ.คอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่ เป็นเครือข่าย
5. การสื่อสารกับสังคม	มีเรื่องราวการสืบสานลายไคไปประชาสัมพันธ์ สื่อสารกับสังคม ด้วยวิธีการต่าง ๆ	* มีการประชาสัมพันธ์ผ่านชมรมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มแม่บ้าน และวิทยากรไปยังชุมชนต่าง ๆ ในอำเภอเวียงแหง และชุมชนไคในจังหวัดใกล้เคียง

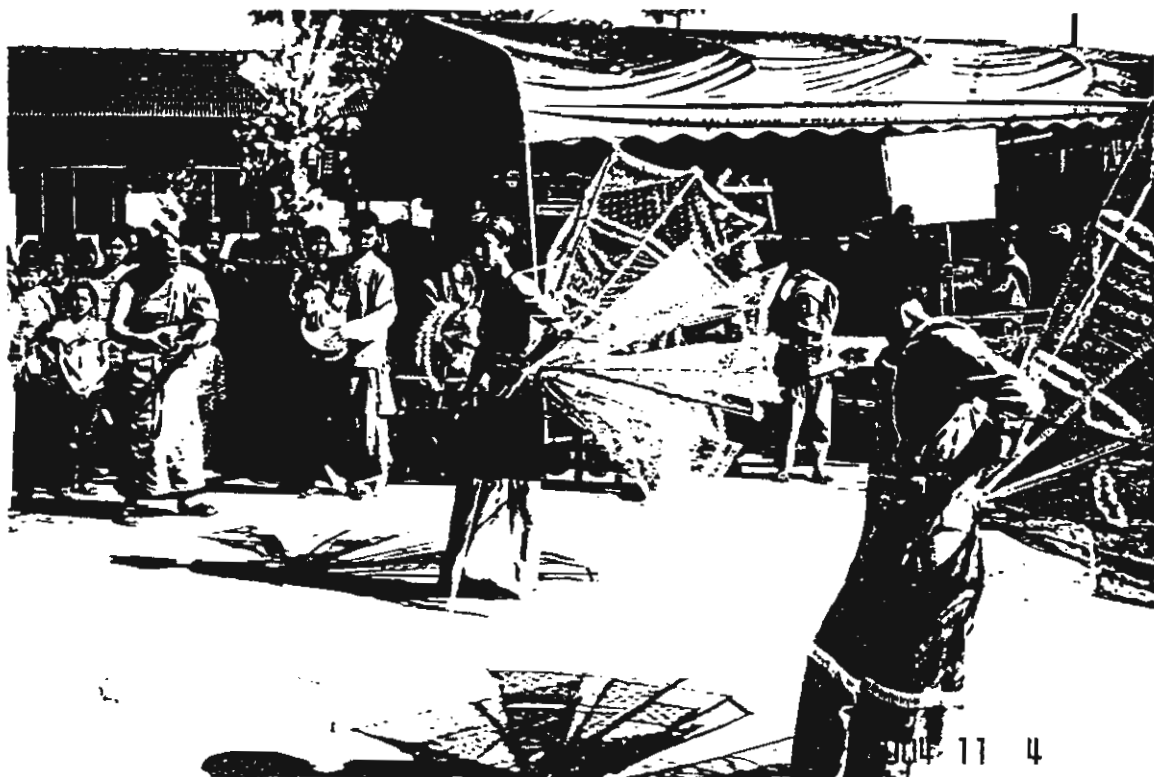
จุดประสงค์	ตัวชี้วัด	ผลการประเมิน
6. การจัดตั้งสถาบันการเรียนรู้สู่ชุมชน	* มีกลุ่มองค์กร / คนทำงาน * มีระบบการจัดการ * มีกิจกรรม * มีการสนับสนุน - คน - เงิน - การจัดการ - อาคาร สถานที่ วัสดุ อุปกรณ์	ขณะนี้ยังไม่สามารถประเมินผลได้ เพราะอยู่ในระหว่างการค้าเนินงาน

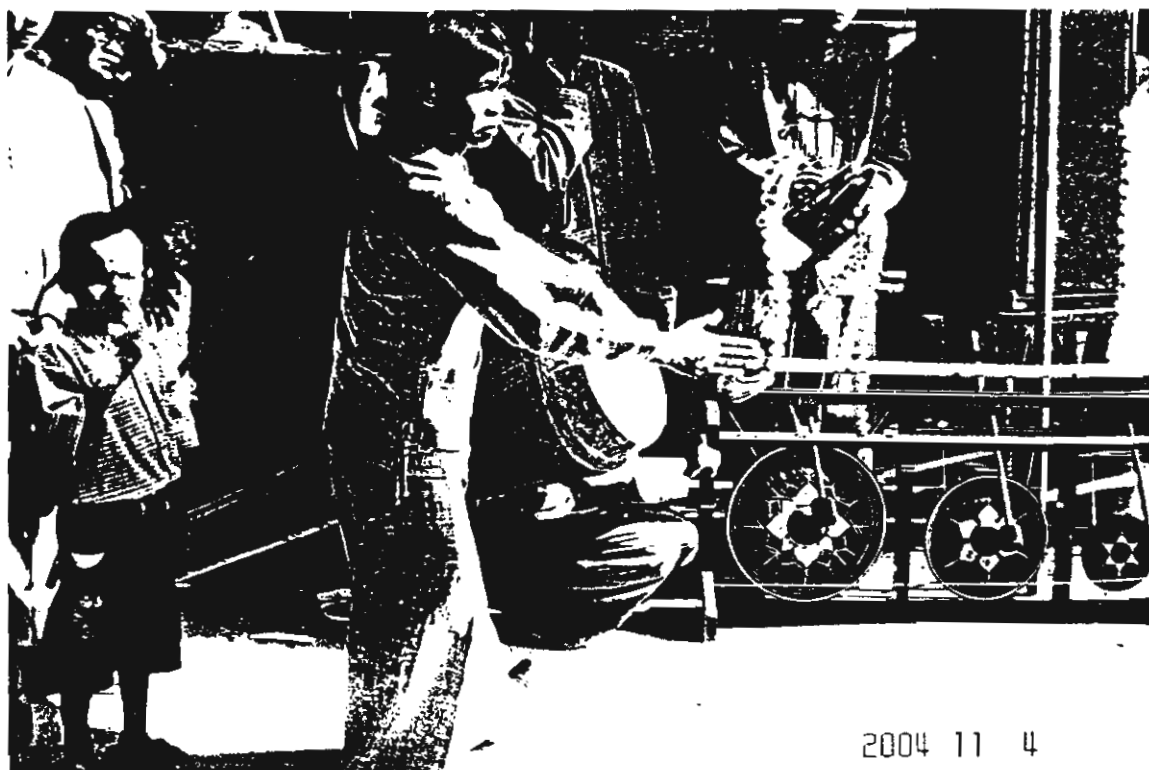
การฟ้อนนกถึงกะหล่ำของ น.ร.ที่ร่วมในโครงการ

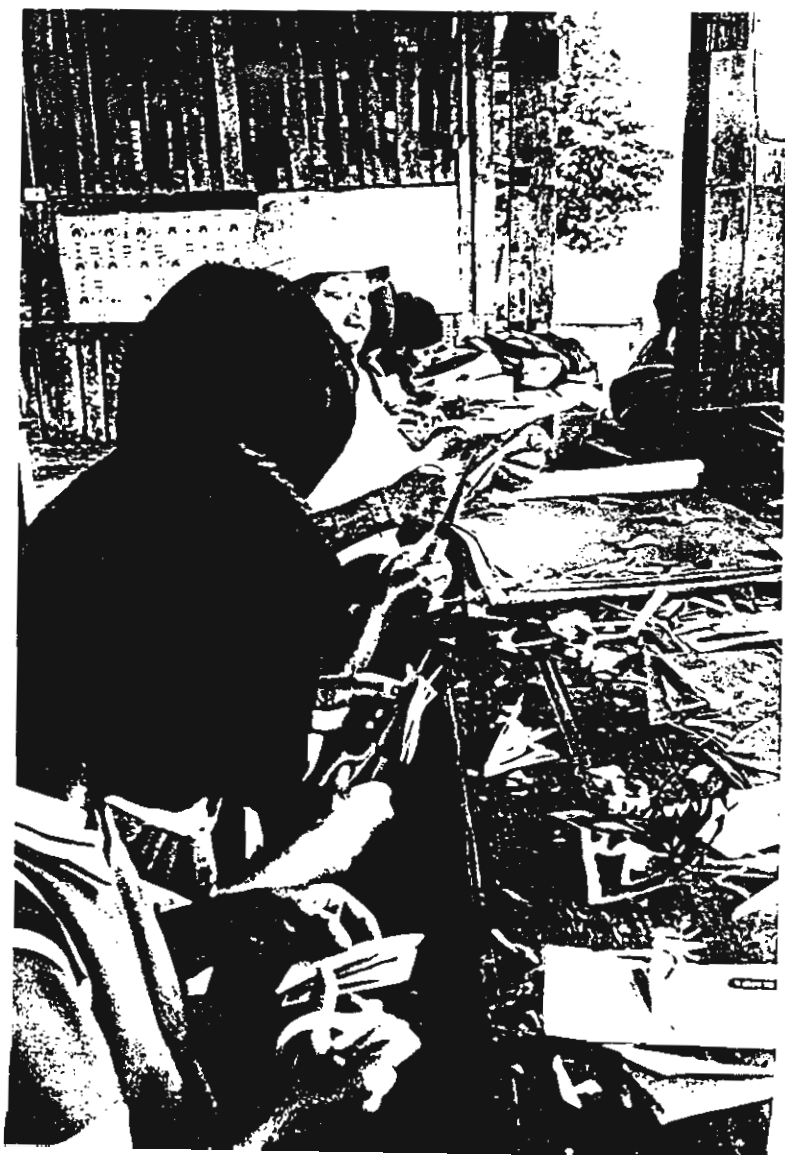
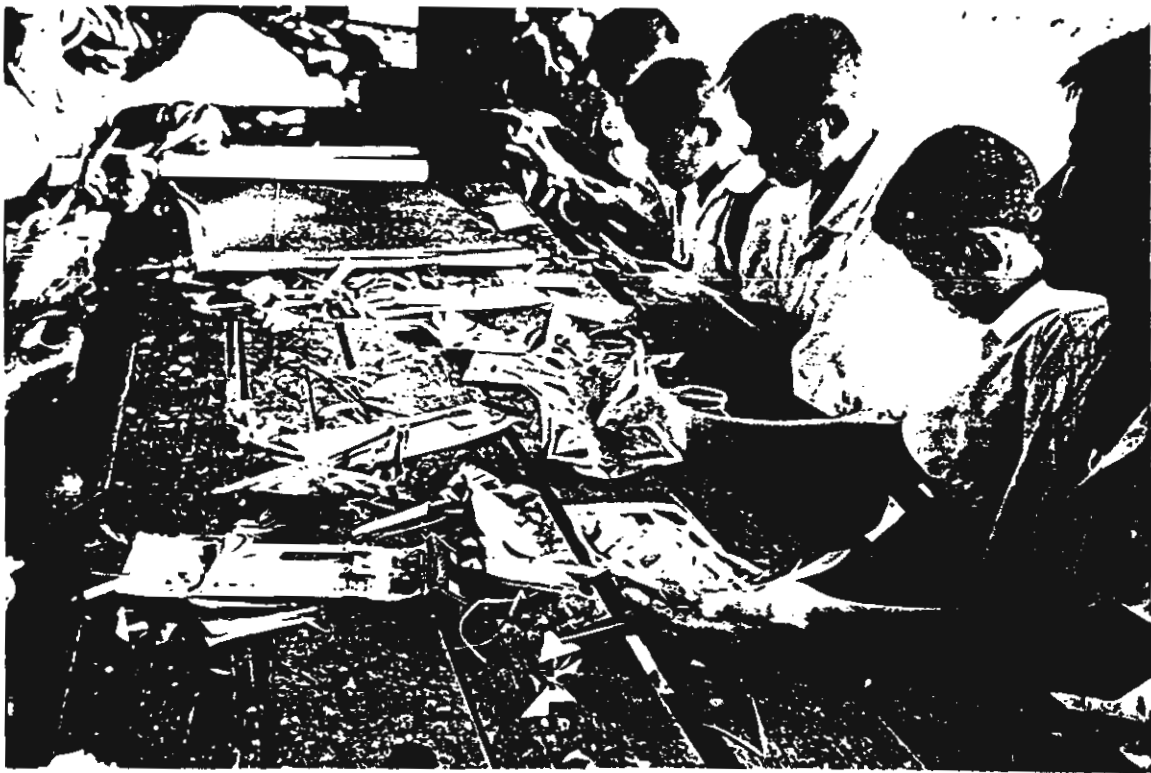
ทำทางการฟ้อนถึงกะหล่ำ

การพ่อนกกิ่งกะหล่ำ ทำเย็น

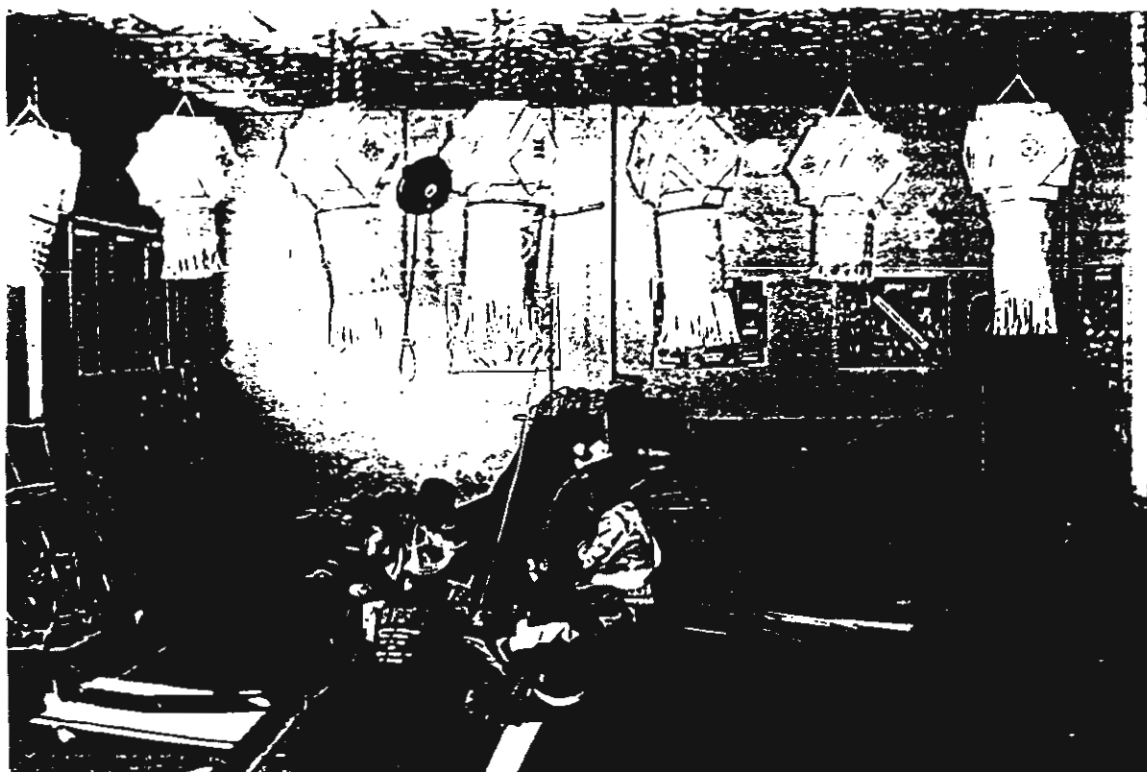

การพ่อนกกิ่งกะหล่ำประกอบด้ยเขกลอง น้อง ฉาบ

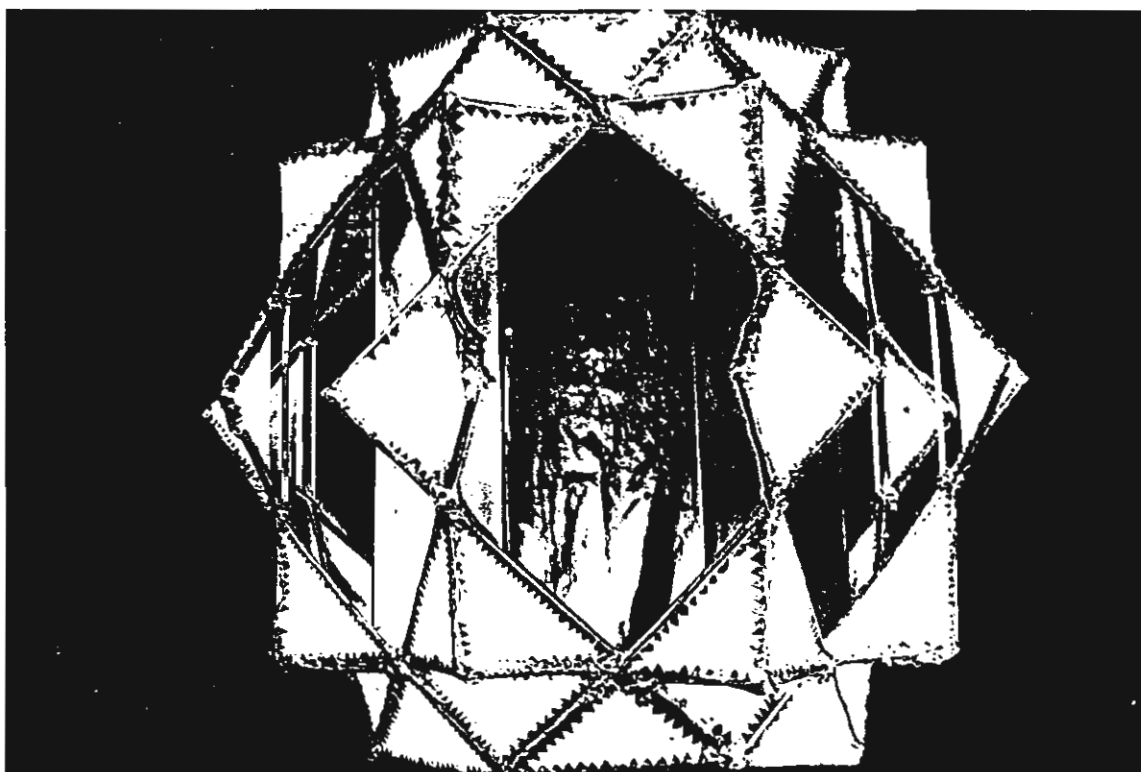

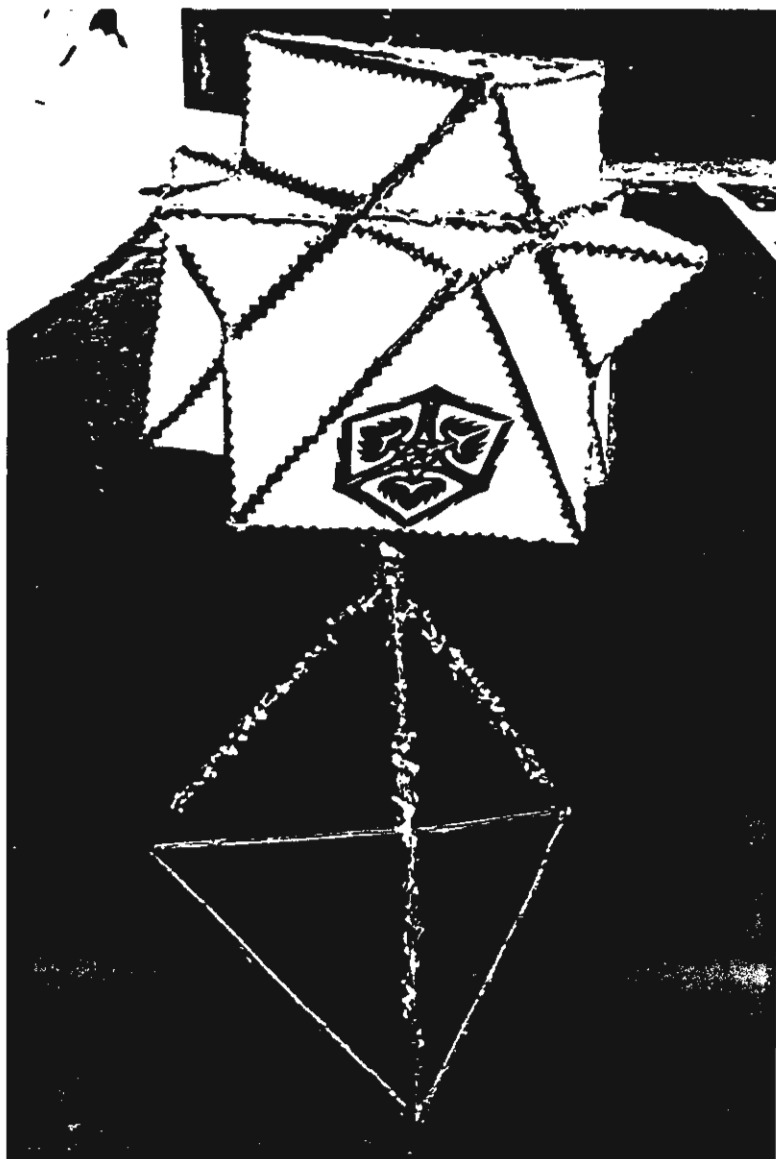
การสอนงานตัดกระดาษ

โดยพ่อครูในชุมชน

ตัวอย่างของการทำโคม และงานกระดาษของชาวไทใหญ่

โคมไฟใหญ่ที่มีรูปแบบเฉพาะตน

การใช้งานกระดาดตกแต่งเป็นลวดลายบนโคม

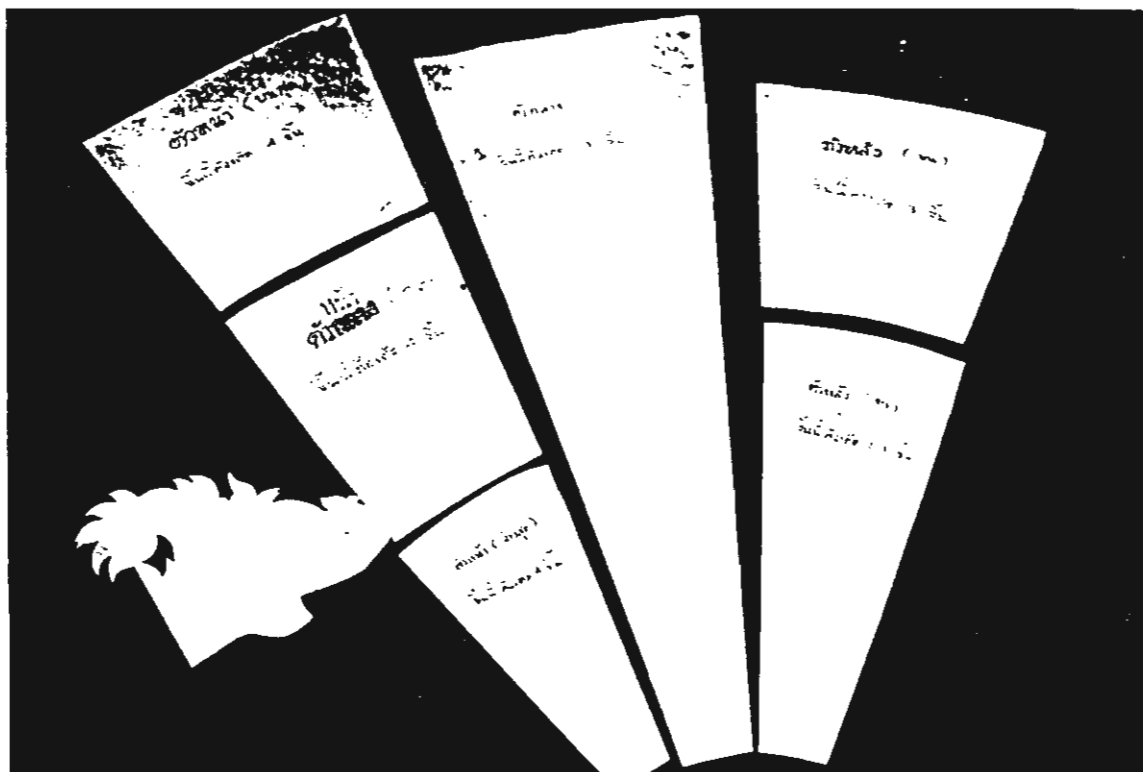
การติดกระดาดทำโคมไฟ (โคมลอย)

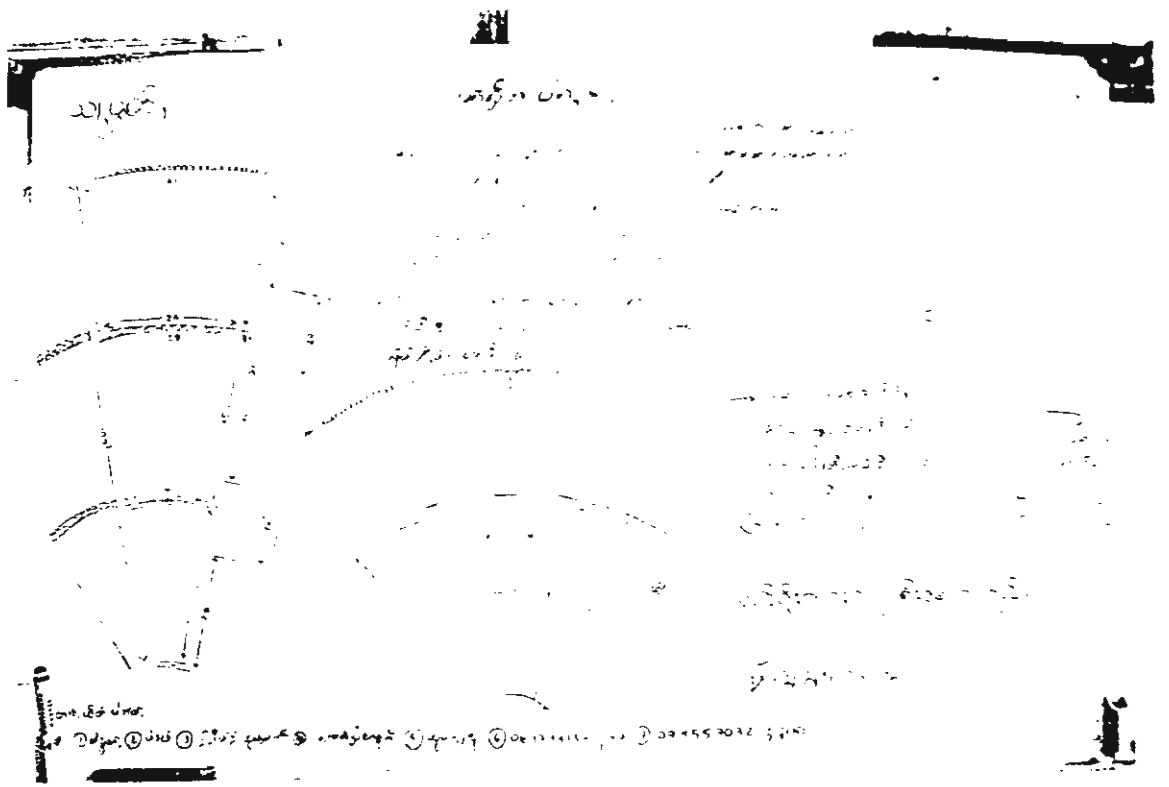
โคมไฟในเทศกาลสำคัญ

การสอนงานในท้องถิ่นให้กับนักเรียนและครูสอนใจ การทำโปสเตอร์

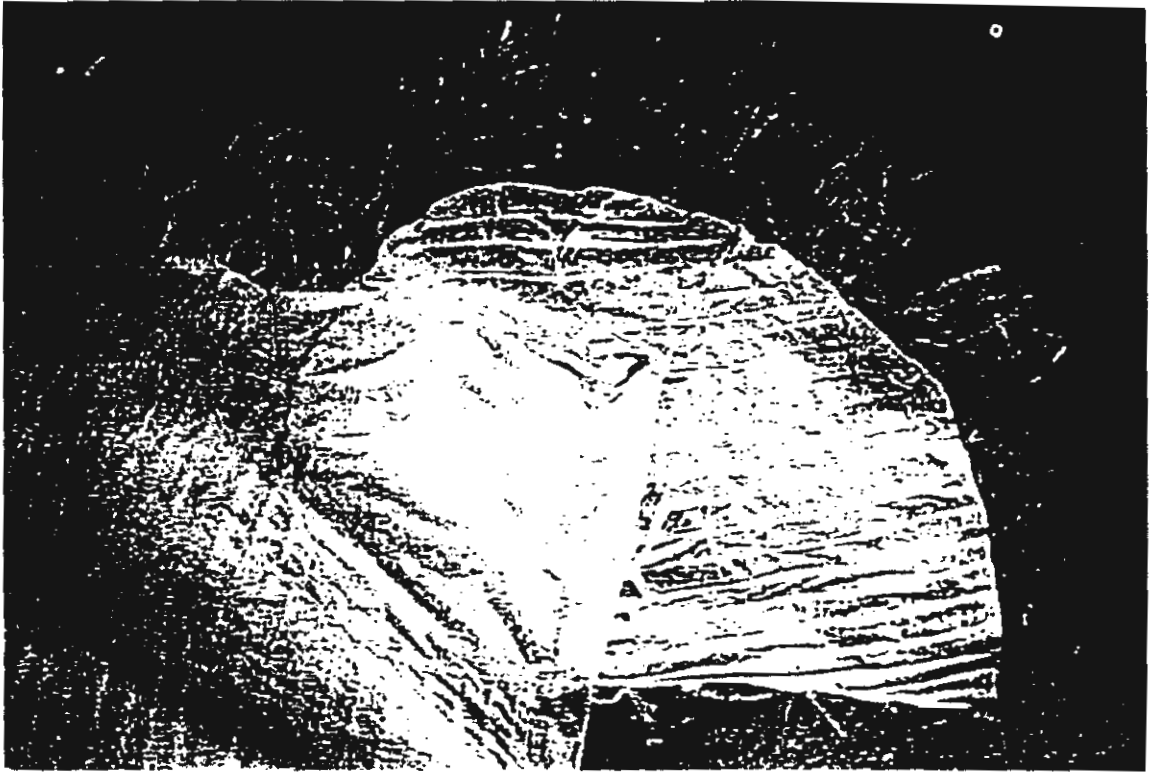
การสอนการทำปีกนก

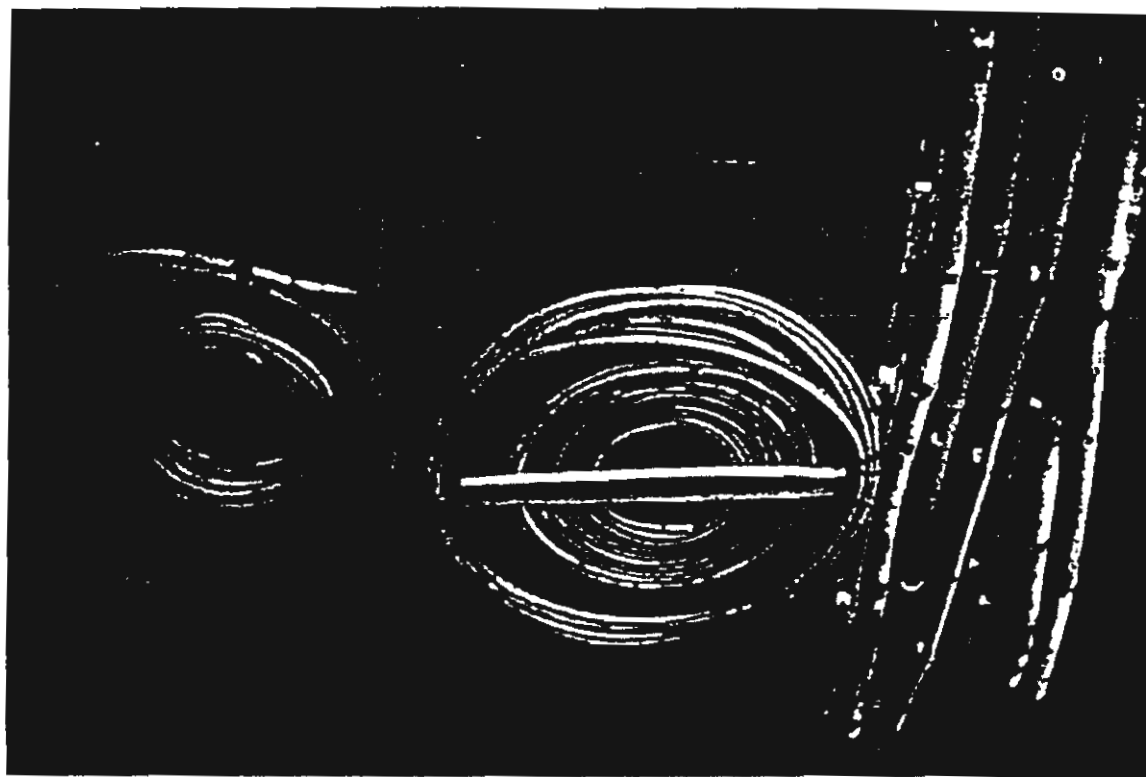

การสอนการทำโต (อุปกรณ์การฟ่อนรำ)

ลักษณะภายในของโต

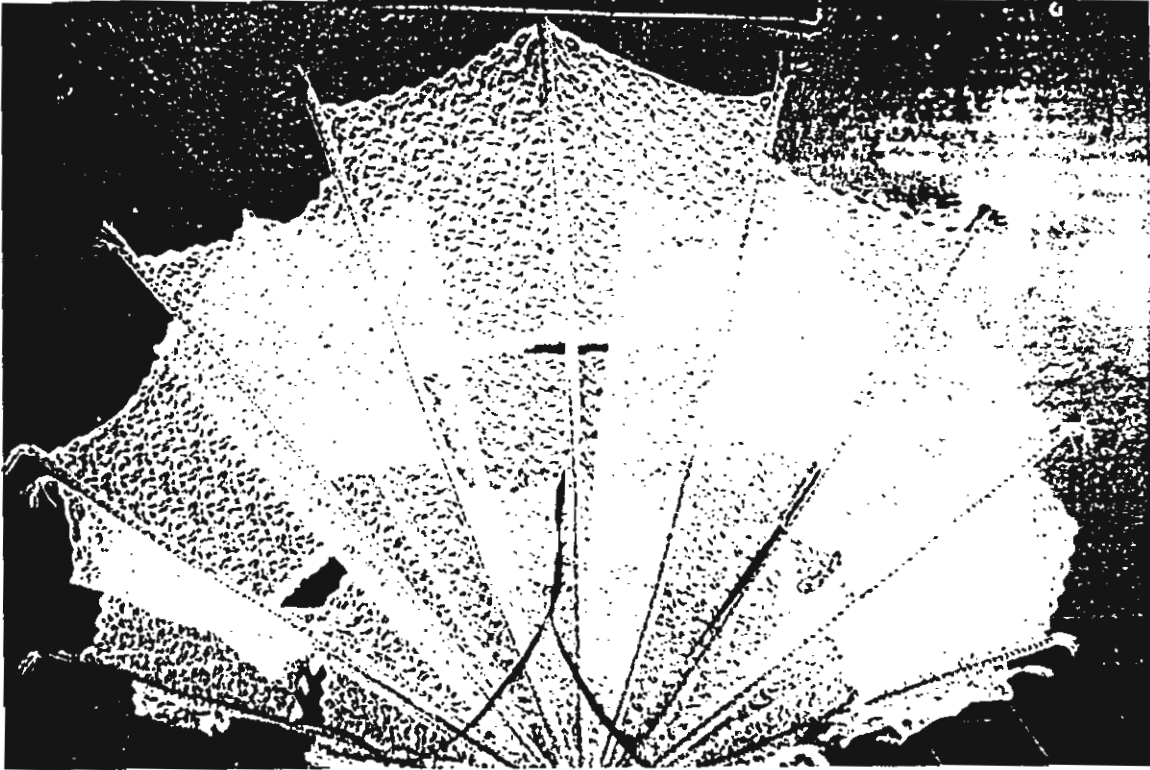

อุปกรณ์ การทำโต

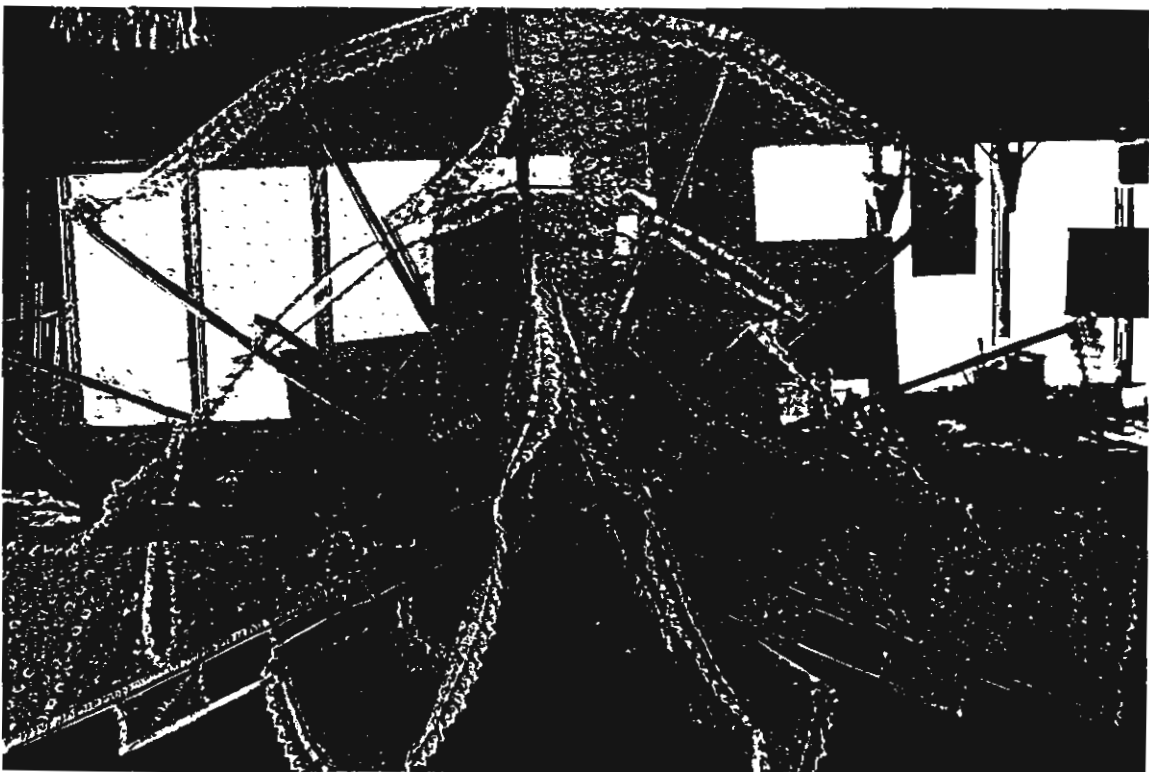

พ่อครูกำลังทำหัวโต

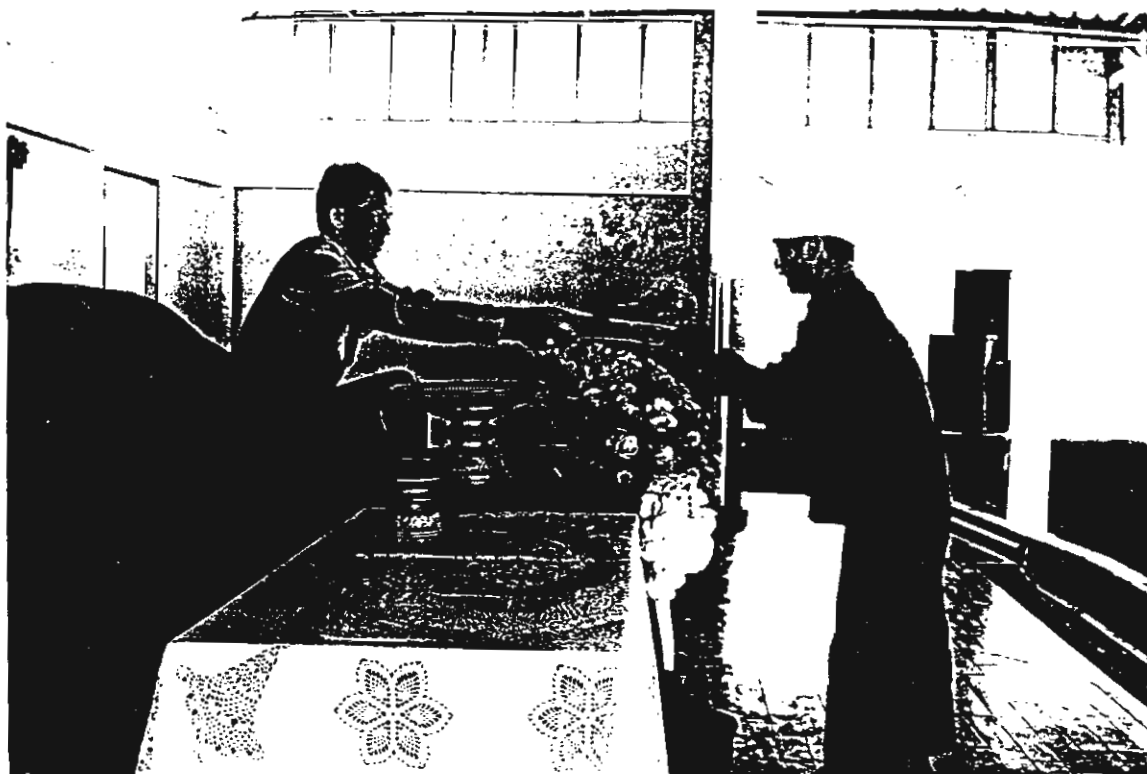

ปีกนก กิณรา ด้านหน้า

ปีกนก กิณรา ด้านหลัง

ผู้อำนวยการ โรงเรียน

ภาพครู โรงเรียนบ้านเปียงหลวงและพ่อครูแม่ครู